

Проф. д-р Стоян КИСЕЛИНОВСКИ

(Институт за национална историја – Скопие, Македонија)

КОДИФИКАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИЯ КНИЖОВЕН ЕЗИК

Prof. Stoyan KISELINOVSKI, PhD

(Institute of National History of Skopje, Macedonia)

CODIFICATION OF THE MACEDONIAN LITERARY LANGUAGE

The process of codification of the Macedonian standard language went off from the end of 1944 till the spring of 1945. Three successive commissions were appointed. They had the task to work out the alphabet of the Macedonian language and to specify the dialectal stem of the standard norm. Main issue in the work of the commissions also became the existence of the grapheme *Ў* in the new alphabet. Under the pressure of the Belgrade leaders an incomplete alphabet of 31 letters (without *Ў*) was created. The western Macedonian dialects from the regions of Skopje, Tetovo and Kichevo were taken as a base of the language.

Историскиот детерминизам сериозно влијае врз судбината на еден народ и со тоа и врз судбината на јазикот. Етничката припадност на едно население го условува и “етничкиот карактер” на јазикот. Етно-културните и политичките процеси во Македонија беа комплексни и сложени. Објективните етно-историски процеси придонесоа во рамките на македонското револуционерно движење да се појават две етно-историски тенденции: македонско движење (со бугарска етно-историска тенденција) и македонско национално движење (со македонска етно-историска тенденција). Ставовите на овие две движења во однос на етничкиот карактер на македонското население биле различни. Македонското движење сметало дека Македонците се Бугари (дел од бугарскиот етнички корпус), а македонските народни говори се само една дијалектична варијанта на бугарскиот книжевен јазик. Македонското национално движење сметало дека Македонците се посебен славјански народ, а македонските народни говори се посебни јужнославјански говори.

Македонското движење, кое се артикулира на политички (ВМРО) и културен план (преродбеници), го ширел бугарскиот книжевен јазик и тој бил присутен во Македонија (просвета, црква, печатот и во илегалниот политички живот на македонското движење). Македонското национално движење се појави покасно и се изрази само на културен план (К.П.Мисирков).

Овие две етно-историски тенденции се изразија и во периодот меѓу двете светски војни. Македонското движење се изрази како десница (ВМРО) и левица. Меѓу десницата и левицата на македонското движење не постоела разлика во однос на етничкиот карактер на македонското население. И едните и другите сметале

дека Македонците се Бугари, а македонскиот јазик е само една југозападна варијанта на бугарскиот книжевен јазик. Затоа македонското движење илегално преку книжевната и историската литература, го ширеше бугарскиот книжевен јазик во Македонија. Во Македонија илегално биле пренесени делата на Христо Силјанов, Пејо Јаворов и др.

Македонското национално движење се артикулира како граѓански политички центар¹ и комунистичка левица. Македонската национална комунистичка левица не беше обединета. Во нејзините рамки се изрази една автономна национална тенденција и една пројугославенска². Меѓу македонската национална и комунистичка левица не постоеле разлики во однос на етничкиот карактер на македонското население. И едните и другите сметале дека Македонците се посебен народ, а македонскиот јазик е посебен славјански јазик. Разлики меѓу двете тенденции се изразија во однос на писмото (азбуката) и правописот. Македонското национално автономно движење се залагаше за користење на кирило-методиевата азбука³, а македонското национална пројугославенска тенденција се залагаше за прифаќање на Вуковата азбука.⁴

Судирот меѓу овие две тенденции се изразија и во периодот на кодификацијата на македонскиот литературен јазик по втората светска војна⁵. Процесот на кодификација на македонскиот книжевен јазик не одеше лесно и без тешкотии. Затоа сведочи фактот дека до дефинитивното кодифицирање на македонскиот книжевен јазик, проблемот беше прегледан од три различни комисији.

Во Првата (филолошка) комисија за јазик и правопис од самиот почеток се појавија две јасни и непомирливи тенденции. Од една страна се појави едно мнозинство на чело со Венко Марковски и едно малцинство на чело со Блаже Конески. Несогласувањето помеѓу мнозинството и малцинството беа од суштинска природа и тие се изразија во однос на три суштински прашања и тоа: а) каква азбука ќе има идниот македонски книжевен јазик (нова или Вуковата), б) кој македонски дијалекти ќе стојат на темелот на идниот македонски книжевен јазик (-централните македонски дијалекти или т.н. западно-македонски дијалекти) и в) дали тврдиот знак (џ) е неопходен или не за идниот македонски книжевен јазик.

Во однос на овие суштински прашања, ставовите на мнозинството и малцинството не беа само различни, туку и длабоко контрадикторни. Мнозинството се залагаше: а) за формирање на посебна македонска азбука за идниот македонски книжевен јазик, б) како основа на идниот македонски книжевен јазик да стојат македонските централни народни дијалекти (Велес, Прилеп, Битола, Охрид) и в) смета дека тврдиот знак (џ) е неопходен за идниот македонски книжевен јазик.

Малцинството, за разлика од мнозинството, се залагаше: а) за целосно прифаќање на Вуковата (српска) азбука и нејзина примена во Македонија, б) како основа на идниот македонски книжевен јазик да стојат т.н. западно-македонски (а) дијалекти (релација Скопје, Тетово, Кичево, Охрид) и беа против прифаќањето на тврдиот знак (џ) да биде присутен во идната македонска азбука.

По тешки дискусии и со гласање, мнозинството го порази малцинството и предложи азбука од 32 букви. Поразот на малцинството ја вознемири југосло-

венската и македонската политичка номенклатура. Со помош на политичката номенклатура (М.Џилас и Л.Колишевски), малцинството брзо се претвори во мнозинство.

Нофовормираната Втора (нефилолошка) комисија за јазик и правопис на чело со преставникот на малцинството од Првата јазична комисија, реши да се усвои “наполно Вуковата азбука” и реши дека графемата “џ” не е карактеристична за македонскиот литературен јазик и не треба да се внесува во новата азбука.

Прифаќањето на Вуковата азбука вознемири дел од македонската интелектуална јавност. По Белградското советување се формира Третата комисија за јазик и правопис. Третата комисија на 3-мај 1945 година донесе своја дефинитивна (компромисна) одлука по прашањето за македонската азбука. Се создаде една некомплетна азбука од 31 буква (со отсуство на фонемот џ) и со тоа се прекрши и не се почитуваше доследно фонетскиот принцип “како зборуваме, така и пишуваме”. Со тоа духот на малцинството победи и стана официјална јазична политика во Македонија.

БЕЛЕЖКИ

¹Македонскиот граѓански политички центар го персонифицираше Методија Андонов-Ченто.

²Македонската национална автономна тенденција ја преставуваше Методија Шаторов-Шарло, а пројугословенската ја персонифицираше Лазар Колишевски.

³На кирило-методијевата азбука биле печатени делата на Венко Марковски (Народни бигори, 1938г. И др.)

⁴Бели мугри (1939) на Кочо Солев-Рацин, по волја на КПЈ, била печатена со Вуковата азбука.

⁵Македонската национална автономна тенденција била поразена во Вардарска Македонија уште во 1941 год со отстранувањето на Методија Шаторов-Шарло од раководството на КП во Македонија.